

Nr 73

Utlåtande i anledning av motion om åtgärder för att rädda gamla kulturmiljöer och stadspartier.

I den till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionen II: 1133 av herrar *Lothigius* och *Björkman* föreslås att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en särskild utredning för att snarast rädda gamla kulturmiljöer och stadspartier i de städer och samhällen där detta synes mest angeläget.

I motionen anförts att Gränna behållit karaktären av en 1700-tals och 1800-tals stad. Jämförelser i detta hänseende kan endast göras med Visby och Gamla Stan i Stockholm. Gränna, som grundades i mitten av 1600-talet, har ända in i våra dagar hållit sig inom det från början utstakade planområdet.

Den lagstiftning som för närvarande skyddar kulturhistoriskt värdefull bebyggelse är inte till fyllest för att bevara den traditionsrika bebyggelsen. Vid 1969 års riksdag väcktes motioner i kamrarna om bevarande av de kulturhistoriskt värdefulla delarna av Visby stad. Motionärerna åberopade då särskilt de franska bestämmelserna från den 4 augusti 1962 och den 13 juni 1963 enligt vilka ett område med historiskt och estetiskt värdefull bebyggelse kunde förklaras som skyddat område.

Riksantikvarieämbetet har i sitt remissvar till motionerna vid 1969 års riksdag uttalat att den franska lagstiftningen har stort intresse och att det vore av stort värde att få utrett i vilken mån en sådan lagstiftning kan tillämpas på svenska förhållanden.

Beträffande motiveringen i övrigt torde få hänvisas till motionen.

1969 års riksdag

Vid 1969 års riksdag väcktes motioner (I: 799 och II: 919 samt I: 816 och II: 918) i vilka yrkandena innebar att riksdagen måtte hemställa hos Kungl. Maj:t att en utredning eller arbetsgrupp tillsattes för att utarbeta förslag till lag för områden i Visby vars bebyggelse bör bevaras för framtiden och att samtidigt föreslå lösningar avsedda att ekonomiskt underlätta saneringsarbetet.

Efter en redogörelse för gällande bestämmelser m. m. anförde tredje lagutskottet i sitt utlåtande 1969: 45 bl. a. följande:

En sanering av delar av Visby innerstad torde vara nödvändig för att tillgodose nutida krav på utrymme och bekvämlighet och för att anpassa stadskärnan till nya

funktioner. Fråga uppstår härvid hur en modernisering och upprustning av byggnadsbeståndet skall kunna ske med bevarande av områdets kulturella värden. Samtidigt måste det kravet ställas att stadsdelen skall i görligaste mån erbjuda fullvärdiga bostäder och lokaler för dem som bor inom stadsdelen eller har sin verksamhet förlagd dit.

Av remissvaren framgår att de gällande bestämmelserna och inte minst byggnadslagstiftningen har sådana begränsningar att ett ur allmän synpunkt fullgott skydd för bebyggelse och miljöer av nu ifrågasatt slag i många fall inte kan uppnås. Vissa av dessa brister synes emellertid komma att undanröjas genom redan pågående lagstiftningsarbete. Utskottet vill här hänvisa till att bestämmelserna om expropriation f. n. överses av expropriationsutredningen, som enligt vad utskottet erfarit därvid också tar upp frågan om expropriation för kulturella ändamål. Problemet i samband med bevarande av grupper av byggnader väntas vidare komma att beröras av 1965 års musei- och utställningssakkunniga. Viktigt i sammanhanget är även bygglagutredningen.

Det är givetvis angeläget att bristerna i de gällande bestämmelserna på området undanröjs. Enligt utskottets mening träder emellertid i detta ärende finansieringsfrågorna i förgrunden. Detta har betonats bl. a. av Visby stad. Problemet synes för stadens del i stor utsträckning gälla spørsmålet hur man — utan att tillgripa expropriation eller liknande kostnadskrävande tvångsåtgärder — skall kunna skapa garantier för att byggnader som i sig eller för miljön är av kulturhistoriskt värde vårdas och underhålls på ett tillfredsställande sätt. Härvid är givetvis ekonomiskt stöd genom exempelvis lån på förmånliga villkor av den största betydelse.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande hemställde tredje lagutskottet att motionerna jämte utskottsutlåtandet måtte överlämnas till saneringsutredningen samt att motionerna i övrigt inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Remissyttrande

Över motionen har yttrande inhämtats från *riksantikvarieämbetet*, som anför att Gränna har en av de märkligaste stadsmiljöerna i landet, bl. a. genom att staden hittills undgått mera genomgripande omgestaltningar. Att denna miljö bör behandlas på sådant sätt att den i någorlunda oförändrat skick bevaras åt framtiden är ur kulturminnesvårdens synpunkter självklart. Möjligheterna att genom administrativa, plantekniska och ekonomiska åtgärder trygga eller underlätta ett bevarande är däremot små.

Ämbetet konstaterar att frågor om skydd för iståndsättning av kulturhistoriskt värdefulla miljöer endast med svårighet kan lösas med hjälp av nu existerande lagstiftning och att de ekonomiska resurser som står till förfogande för dylika ändamål är klart otillräckliga. Byggnadsminneslagen av år 1960 ger riksantikvarien möjlighet att skydda enstaka byggnader och anläggningar. Med hjälp av byggnadslagen är det möjligt att genom särskilda planbestämmelser skapa ett visst skydd för större områden, dock endast under förutsättning att de enskilda fastighetsägarna lämnat medgivande till de särskilda bestämmelser som i sådana fall måste

utfärdas. Oro för de ekonomiska konsekvenserna, t. ex. minskade nyttjandemöjligheter och höga restaureringskostnader, får dock ofta fastighetsägarna att tveka inför dylika planbestämmelser.

Om äldre kulturhistoriskt värdefulla miljöer som t. ex. Visby och Gränna skall kunna räddas, torde det vara nödvändigt dels att en översyn görs av nu gällande bestämmelser i byggnadslagstiftningen, dels att ekonomiska möjligheter för genomförandet av erforderliga restaureringsarbeten skapas. Det sistnämnda är en fråga som äger direkt samband med en del av de problem som skall behandlas av saneringsutredningen, medan det förstnämnda torde falla inom 1968 års bygglagutrednings intressesfär. Ett samarbete mellan de två utredningarna i denna fråga synes således vara erforderligt. Det är också enligt ämbetets mening nödvändigt att saneringsutredningen förstärks med särskild expertis, som är väl insatt i de problem det här är fråga om. Under förutsättning att så sker förefaller någon särskild utredning inte vara erforderlig. Ämbetet understryker nödvändigheten av att förslag till åtgärder framlägges fortast möjligt.

Utskottet

Utskottet finner i likhet med motionärerna angeläget att ökade möjligheter skapas för skyddande av gamla kulturmiljöer och stadspartier. Enligt vad utskottet erfarit kommer emellertid 1965 års musei- och utställningssakkunniga (MUS 65) att våren 1971 avge ett betänkande angående kulturminnesvårdens organisation. Härvid torde i motionen upptagna problem komma att behandlas. Då förslaget bör avvaktas innan ytterligare åtgärder ifrågasätts får utskottet hemställa

att motionen II: 1133 inte må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 24 november 1970

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Hedlund (s), Axel Kristiansson* (cp), Kilsmo* (fp), Karl Gustav Pettersson* (s), fröken Stenberg (m), herrar Hansson* (s), Ove Karlsson* (s), Thorle Nilsson* (s), fröken Pehrsson* (cp) och fru Florén-Winther (m);

från a n d r a kammaren: fru Eriksson i Stockholm (s), herrar Johansson i Simrishamn (s), Johansson i Skärstad (cp), Andersson i Örebro (fp), Hugosson (s), Nilsson i Agnäs (m), fru Åsbrink (s), herrar Johansson i Växjö (cp), Häll* (s), Gadd (s), Rosqvist* (s) och Sellgren (fp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.